

Mölnlycke i februari 1985.

Till
Landvetters hembygdsförening.

Vid senaste sammanträdet med kommunstyrelsen i Härryda fick den nybildade hembygdsföreningen i Landvetter rätt att disponera Gamla Lunnaskolan som hembygdsgård, låt vara i samarbete med hemvärnet under en övergångstid.

Den gamla skolbyggnaden, som förmodligen är det äldsta skolhuset i nuvarande Härryda kommun, och skoltomten har en intressant historia väl värd ett närmare studium. Här nedan följer några få anteckningar som kan utgöra utgångspunkt för vidare forskning.

Gunnar Nilsson skriver i boken BYGD OCH MÄNNISKOR sid. 35 att förfoganderätten över skogen i Landvetter enligt ett Kungl. brev förlänats Göteborgs stad vid dess grundande år 1621. Motivet till denna förfoganderätt var att Göteborg behövde virke för uppbyggnad av den nya staden.

Den 6 mars 1830 skedde en förändring eller om man så vill en avlösning av denna dispositionsrätt genom ett kungl. brev utfärdat av Karl XIV Johan. Brevet lyder som följer:

Carl Johan etc. etc. Vår ynnest etc. Till Oss har Landshöfdinge Embetet i det Eder i Nåder anförtrodde län, i Memorial af den 9 Juni sistlidet år, i underdånighet öfverlämnat ej mindre Göteborgs Stads, genom så väl utsedde Committerade, som Stadens Magistrat och Borgerskapets Äldste, än Ombuds för Landvetter, Härryda och Partilleds socknar i Säfvedahls Härad serskildte underdånige ansökningsskrifter, därutinnan andrages, att genom de för staden utfärdade Privilegier af den 4 juni 1621, staden bland andra förmåner erhållit all Kronans rätt till Säfvedahls Härad och Fögderi med dess tillhörigheter, i följd hvaraf ock Staden ansett sig som ägare af all inom Häradet belägen till största delen med skog bevuxen utmark, emedan den från uråldriga tider varit Häradets Allmänning hvaremot Hemmansinnehafvarne endast ansetts berättigade till betet å denna mark och att till husbehof erhålla afsyning å skogen, till hvars fredande från all åverkan, utom den tillsyn Stads Befallningsmannen åleget, staden efter stat underhållit en Heideridare och en skogvaktare. Men när sådant oakadt, att skogen inom den staden närmast belägna delen af Häradet jemväl såsom följd af de flere eldswådor, som öfergått staden, blifvit uthuggen och förstörd så att endast a den del af utmarken, som vid delning socknarne emellan tillfallit Landvetters, Härryda och del av Partilleds Socknar, ännu finnes någon skog, som likwäl ständigt åwerkades; Och de dels till odlingar, dels för bättre tillsyn öfwer skogen, tid efter annan å utmarken beviljade torpanläggningar endast medfört skogens ännu vidare förödande, hade det därför länge varit en gemensam önskan af både Häradetsboerne och Staden att få en för alla mera förmånlig författning med allmänningsskogen vidtagen; med anledning hvaraf Staden samt Landvetters och Härryda socknemän rörande allmanningen träffat följande öfverenskommelse:

1. att Staden afstode till Socken Åboerne all Stadens rätt till den inom nämnda Socknars områden belägna andel af Säfvedahls Häradets Allmänningsskog och mark, mot det att Socken Åboerne utfäste sig att till Stads Cassan årligen betala Fyra Hundrade R:dr B:co på det sätt, att denna summa nu förvandlades i spannmål, hälften Råg och hälften Korn, efter ett medium af de tio sistförflutna årens markegångstaxor för Länet, hvilket

spannmålsbelopp sedermera årligen borde betalas med penningar efter den markegång som näst före hwarje års debitering blifvit för Länet faststald; Hwarjämte Staden förbehölle sig alla å allmanningen nu varande eller framdeles uppväxande ekar, under samma villkor och skyldigheter, som ekar å Skatte Hemmans ägor i allmänhet äro, enligt Lag förbehållne den, som äger skatteräntan.

- 2. att Staden likaledes afstode all sin rätt till de å socknarnes andelar i Allmanningen befintliga uppodlingar och torplägenheter, så i afseende på jorden, som jordräntan; dock att hwarken nu varande inneharvaren af hvarje sådan lägenhet, eller den som näst efter honom deraf blefwe innehafvare måste belastas med högre afgifter därför än som nu vore stadgade, och att då rättigheten för en sådan Torpare eller uppodlingsinnehafvare, att under dessa vilkor begagna lägenheten efter lag upphör, och han icke med jordägaren kunde öfverenskomma om villkoren för jordens vidare begagnande, han då må vara berättigad att antingen af jordägaren erhålla betalning för åbyggnaderna efter Mätesmäns bestämmande eller ock åbyggnaderna bortflytta.*
- 3. att, sedan Staden på sin bekostnad låtit uppgå och på Charta lägga yttre Rågången omkring Allmanningen, Socken åboerne sjelfve skulle föranstalta om och bekosta Utmarkens och den derföre stadgade avgiftsfördelning Hemmanen emellan.*
- 4. att Skogen och Utmarken skulle enligt lag och efter Hemmanstalet fördelad på alla inom Socknarne belägna Hemman, af hwad natur de wara må, och efter samma delningsgrund äfven afgiften till Staden fördelas å alla Hemman, Boställen endast undantagne och från afgift befriade; och*
- 5. att alla ägare af Skattehemman äfven skulle erhålla fullkomlig skattemannarätt öfver den skog och utmark, som hwarje Hemman tillkomma, emot erläggande af den deremot svarande afgiften till Stads Cassan; men innehafvare af Boställe icke erhålla annan rätt till skogen och utmarken än Boställsinnehafvare i allmänhet tillkomme, och Krono Hemmans åboer, innan de sina Hemman till skatte inlöst, icke eller erhålla vidsträcktare rätt till skog och mark, än för Krono Hemmans åboer i allmänhet vare tillständig; Hvaremot de ock under tiden skulle wara frie från erläggande till Stads Cassan af den afgift, som på deras innehafvande Hemman kunde blifwa fördelad.*

Wid öfwervägande häraf, tillika med Wårt och Rikets kammar Collegium uti ämnet infortrat underdånigt utlåtande anfört, hafve WI så väl i Nåder godt funnit tillåta Göteborgs Stad att å Hemmansinnehafvarne inom ifrågavarande trenne socknar få öfverlåta Stadens rätt till Säfvedahls derinom belagne Härads Allmänningsskog och utmark, som ock de härom Staden och dem emellan träffade ofvanintagna öfverenskommelser i Nåder gilla och fastställa. Hvilket WI Eder till svar samt vederbörandes förständigande och efterrättelse härmed i Nåder tillkännagifva. Wi befälla Eder, Gud Allsmächtig Nådeligen.

Stockholms Slott den 6 mars 1830

Carl Johan

/

M.G.Danekvardt

Denna uppgörelse mellan Göteborgs stad och hemmansägarna i Landvetter och Härryda får ses som ett förspel till det laga skifte som senare skulle ske. Att uppgörelsen bekräftades av Kungl. Maj:t berodde på att Göteborgs stads rättighet till skog och mark i Landvetter och Härryda fanns intagen i Göteborgs privilegiebrev. Genom detta kungliga brev var utmarken och skogen samfälld för alla hemmansägare men den var icke skiftad på enskilda ägare.

Landvetters Hembygdsförening

År 1842 kom Kongl. Ma:ts Nådiga Stadga angående folk- undervisningen i Riket. Det var då vanligt att skoltomt uppläts på allmanningen innan skifte skedde. Redan i december 1842 beslöt sockenstämman att upplåta Lundaslätten till boställe åt blivande skollärare.

Utdrag af Protokoll hållet vid allmän Sockenstämma med Landvetters Församling i Landvetters kyrka måndagen den 19 Dec. 1842.

I avseende till den blifvande skollärarens boställe beslutade de närvarande, att härtill aftaga från den nu under delning varande utmarken, platsen Lundaslätten kallad, hvilken är af allmanningen intagen och för närvarande innehafves af Stadssoldaten Apelman och varå kan skördas och bärgas rikelig vinterföda för en ko och å hvilken är tillfälle till odling av Säd och jordfrukter samt till trädgårdsskötsel - äfvensom församlingen förklarade sig villige att der anskaffa nödig hus för läraren.

*År och dag som ofvan
In fidem
Sven Lindbohm*

Tomt och skolhus nyttjades av församlingen fram till början av 1900-talet. År 1905 såldes hus och tomt till Gustaf Fredrik Schuts.

Köpebref

Till Herr Gustaf Fredrik Schuts i Göteborg försäljer vi härmed på grund af Landvetters församlings kyrkostämmobeslut av den 30 oktober 1905, församlingens gamla Folkskolehus med tillhörande skoltomten benämnd Lundaslätten, som å allmän sockenstämma den 19 december 1842 beslutad till boställe åt skollärare, samt vid laga skifte å Landvetters sockens skog och utmark vid sammanträde den 8 maj 1843 från skiftet undantagits, under benämningen Lyckan nr 619 och skall innehålla i areal och gränser enligt karta och beskrifning över skoltomten Lundaslätten år 1889 och 1890 af A.A.Rönnbäck. Köpeskillingen som är öfverenskommen med Femtusenethundra femtio (5.150) kronor, är betalt 500 kronor samt 4.650 kronor skall betalas den 14 nästa mars med 4 prosents årlig ränta räknat från den 1 Augusti 1906. Tillträde sker genast.

Landvetter den 12 Februari 1907.

J.B.Lindhult   B.L.Samuelsson   Gustaf Olausson

Bevittnas af

Ernst T.H.Fast   Carl O. Olsson

Familjen Schutz ägde fastigheten till 1975 då Härryda kommun köpte den i samband med att nuvarande Lunnaskolan skulle byggas. Köpeskillingen var då 140.000 kronor.

I nuvarande Lunnaskolans tomt ingår också en fastighet som tidigare hade beteckningen Landvetter Östergård 6:9. Den ägdes av Lunna-Maria, som hade sålt den till Landvetters församling för att där skulle byggas ett församlingshem. Församlingshemmet borde byggas mera centralt och därför genomfördes i början av 1970-talet ett byte av mark mellan

Landvetters Hembygdsförening

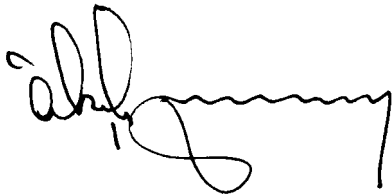
församlingen och kommun. På så sätt blev kommunen ägare till Landvetter Östergård 6:9. Men också den fastigheten har en egen historia. Där bodde kantor Gunnar Nilssons förfäder. Hans far och troligen också farfar bodde där. Gunnar Nilssons far hette Oskar Nilsson och han hade två bröder Gottfrid och Gustaf. Gottfrid och hans hustru Lotta hade troligen inga barn. Förmodligen dog Lotta tidigt. Bröderna behövde då en hushållerska och på så sätt kom Maria till dem. Gustaf gifte sig med Maria och de fick en son Gunnar, som nu bor i Växjö. När Gottfrid och Gustaf var döda ägde Maria stället och sålde det som ovan nämnts till församlingen.

Gottfrid var en fin möbelsnickare och även Gustaf hjälpte till. Kantor Gunnar Nilsson - Gottfrids brorson - skrev i januari 1956 en finstämd artikel i Göteborgstrakten om Gottfrid. Gunnar sände mig artikeln 1981 med ett brev där han bl.a. skriver så här: *jag står framför lärarkåren i den nya vackra samt underbart belägna Lunnaskolan. Där jag står känns det plågsamt. Det är som utvecklingen stulit något vackert, som jag blott kan se i mina tankar.*

Kopia av artikeln liksom karta över de fastigheter jag nämnt och några foton av Gamla Lunnaskolan före renoveringen finns på följande sidor.

Med vänlig hälsning

Åke Magnusson

Ur Göteborgstrakten, fredag 27 januari 1956

NÅGRA GLIMTAR UR EN HANTVERKARES LIV.

Det var en gång en torpare, så börjar sagan. Och detta är en riktig saga, skulle den berömde författaren ha sagt, ty det är riktigt sant. Torparen föddes i Lunna i Landvetter. Han var liten och klen i barndomen, ranglig och mager i ungdomen och trodde ej själv, att han skulle bli ens giftasvuxen. Men vår Herre ville annorlunda.

Som egen torpare vid sekelskiftet byggdes manhuset om och blev en bondstuga i mindre format. Ett par små åkertegar, några branta sluttningar jämte en liten lövskogsdunge, utgjorde ägora. En ko, en gris och några höns jämte potatisland gav dålig bärgning, varför han, för klen och krasslig att gå på dagsverke, började syssla med möbelsnickeri.

I förstone var det mest bygdens behov av byråar, chiffonjéer, sekretärer m.m., som tillfredsställdes, men genom bekantas bekanta hamnade möbelalstren hos både biskopar och konstnärer. Med åren fick han rent av kärlek och vördnad för sitt hantverk. En vackert polerad yta smektes ej blott av hans goda ögon, utan ock av en knotig och åldrad hand, den där sällan var helt fri från rester av draglim och bruna tobaksflätefläckar.

Ett eget sätt att ordna sin arbetsdag hade han. Klart är att "kräka" skulle ha sitt. I ottan börjades dock ej dagen. Vid niotiden åt man frukost efter att en timma tidigare ha druckit kaffe, sedan morgonsysslorna gjorts undan. En promenad ner till byn och "boden" blev närmaste uppgift. Tidningen skulle hämtas, och nödiga varor inköpas. Pratstunder med bybor gjorde, att ärendet drog ut på tiden. Brådska existerade ej. Vid hemkomsten togs tidningen i betraktande vid en kopp kaffe. Kom någon granne in, så blev denne bjuden till bordet och "pratet" drygade ytterligare tiden. När klockan slog tolv kanhända torparen gick ut på gården, styrde stegen mot "skonken", där lien hämtades och "vispades". Sedan slogs lite mjukt, grönt gräs till grisen och hönsen. Kon flyttades på lite bättre bete, och sedan var det middag. Efter denna var det vanligt att "vila medda". Och den vilan kunde räcka både en och två timmar. - När så sömnen skakats av, skars tobak, och pipan kom fram. Den blå röken stod som små moln kring torparens smala hals och borstiga mustascher. Därpå bar det in i "sneckarestöva".

Nu var det som om hela dagens sävlighet och lugn försvunnit. Skisser bekikades, mått kontrollerades, bräder synades, och eld tändes i spisen, där buktiga "limpottor" stod i väntan. Snart var rubanken i gång, och ringlande spånor dansade likt ormar ned på golvet. Stämjärn och klubba gjorde sitt. Det doftade av schellack, trä, tobak och lim, allt under det att flugor surrade i fönstret. Och där vid hyvelbänk, trampsvarv och polerytor stod den "klene" torparen i träget arbete till långt fram på kvällen.

Inne i köket hann väggklockan slå både tio och elva slag. - Fotogenlampan spred då sitt gula varma sken över det hela. Innan den kvällsivrige hantverkaren gick till nattro, tog han från hyllan vid sidan av stämjärn, gradsågar och putshyvlar ner en tjock bok med slitna bruna pärmar. Och där vid hyvelbänken lästes livets ord, ibland tyst men ibland högt och eftersinnande. Detta läsande i bibel och andaktsböcker ingick i en naturlig del i hans livsrytm. Tydligt är, att ordet ock bar frukt. En innerlig och barnslig förtröstan på Gud genomlyste hans ord och handlingar. Några bekymmer för morgondag eller framtid hade han ej. Varje dag togs som en gåva ur den gode Gudens hand.

Som liten parvel upplevde författaren till dessa rader många söndagsmorgnar i Lunna. Stillhet och frid var den känsla man erfor; tidlösheten blev liksom djupare. Snickaren gjorde sig då extra fin, och hans duktiga hustru Lotta hade pyntat, helgdagen till ära. Båda gjorde så sällskap till kyrkan. När den lille pojken på eftermiddagen sprang till bäckar och vattendrag, satt därhemma vid bord och fönster den fromme hantverkaren och läste i sina böcker. Ofta "stördes" dock söndagsfriden av släkt och vänner, som kom på besök. Gästfriheten var stor, och vänligheten lyste alla till mötes.

Vardagen tog åter vid. Någon färdig och emballerad möbel transporterades på en "pinn"-kärra till stationen. En postanvisning, utgörande leveranslikvid, hämtades. Kontanta medel utgjorde inga stora summor! Ty möblerna såldes billigt. Grundsatsen var denna: "Jag tar inte mer än vad jag behöver för att klara mek". Och Gottfrid klarade sig. Ännu i 80-årsåldern stod han i arbete vid hyvelbänken. Det förunnades den "klene" torparen och hantverkaren att bli över 90 år.

Nu är han borta. Han vilar vid sidan av sin maka å fädernas kyrkogård. Däruppe i Lunna synes ej längre i fönstret silhuetten av en andaktsläsande hantverkare, inte heller lyser det om kvällarna i "sneckestôva", och kall och rostig står järnspisen.

Där nere i dalen gnistrar det blått från antenner på elektriska lok, bilar rusa fram på riksfemman, och tunga lastfordon dåna. - Men här uppe viskar vinden minnen från svunna dagar, när den i kvällningen stilla susar över bergshäll, kort gräs och rasslar i aspars kronor för att domna bort likt en ton från det förgångna.

A. G. N.

